

MISSZIÓI LAPOK.

(KÜLMISSZIÓ.)

Evangélikus bel- és külmissziói havi folyóirat.

Felelős szerkesztő és kiadó
Scholtz Ödön evangélikus lelkész,
Ágfalva (Sopronmegye),
kíhez a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények kiüldendőek.

Előfizetési ár egész évre 5 korona.
Egyes szám ára . . . . 50 fillér
Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

Agrippa pedig monda Pálnak: Kevés híján majd rábírsz, hogy keresztényne legyek. Apost. cselek. 26, 28.

Az apostol szava oly mély benyomást gyakorolt Agrippa királyra, hogy „kevés híján“ majdnem keresztényne lett. Már közel volt a célhoz, de akkor ismét visszafordult. Csaknem megmentve, mégis elveszett! Miért? Mert az utolsó szálát, mely e világhoz fűzte, nem akarta elszakítani; a multtól régi megszokott bűneivel nem akart megválni; a jelent édes örömeivel nem akarta elhagyni; a jövőről csábító gyönyöreivel nem akart lemondani. »Kevés híján« majdnem keresztényne lett, s végül mégis a megtérés minden komoly előfeltétele hiányzott nála . . . .

Lót felesége már megmenekült Sodomából; a közeli Soár biztatólag intett felé, de visszatekintett és sóbálványá változék. »Kevés híján« majd nem megmenekült és mégis elveszett!

A »Király« asztalán már nem egy ember ült, de mivel nem volt menyegzői ruhája, kivettetett a külső setétségre: »Kevés híján« majdnem megmenekült és mégis elveszett!

Mi megrendítőbb: egy hajó, mely a nyílt tengeren pusztul el, vagy egy másik, mely közvetlenül a kikötő előtt szenved hajótörést? Mi haszna, hogy ez »kevés híján« majdnem megmenekült, ha mégis elveszett . . . .

Mit használ neked is, akár távol vagy Isten országától, akár küszöbe előtt állsz? Ha be nem lépsz teljesen, úgy nincsen számodra üdvösség. Nem hallod az Ur szavát: »Aki én velem nincsen, én ellenem van az!« Ha az enyém akarsz lenni, úgy légy egészen az enyém!*)

Uram, Istenem érzem és tudom, hogy Előtted mindegy, akár egy szál, akár egy lánc fűz is e világhoz. Tekinteted előtt csak az állhat meg, kinek lelke teljesen felzabadt e világ hiúságának járma alól s ki egész szívével csak Téged szeret. O', tépd szét és zúzd össze szívemben és lelkemben mindazt, ami Neked nem tetszik. Őriz meg minden kísértések között, nehogy hitem sok vagy »kevés« fogyatékosága miatt elkárhozzak s enged meg, hogy mint igaz gyermeked elnyerjem egykor az életnek koronáját. Amen.

Egy komoly szó.

(Vége.)

A külföldi alkohol ellenes mozgalmon belül két főirányt különböztethetünk meg. Az egyik az alkohollal szemben körülbelül ugyanazt az álláspontot foglalja el mint a büntető törvénykönyv a gyilkossal szemben. Valamint a gyilkosnál enyhítő körülménynek helye nincsen, úgy ez irány is átkot mond az alkoholra, minden alakjára s a legcsekélyebb mennyiségére is. Méregnek tartja s gyilkosnak mondja és követőitől ennek teljes mellőzését, a teljes abstinenciát követeli. Ezen nézetnek hódol az 1851-ben Amerikában keletkezett u. n. Guttempler-rend, illetőleg egyesület, amelynek közel 800.000 tagja van s amely a nyugati s északi államokban bámulatos sikert ért el. Nálunk is néhány évvel ezelőtt nagyban felkarolták, egyik theologiai akadémiánk hallgatóinak nagy része szinte belépett tagjai közé, tulságos rigorisztikus álláspontja miatt azonban nézetem szerint nem alkalmas arra, hogy egy egész nagy társadalomra kiterjedő sikeres munkásságot fejtsen ki. Erre sokkal alkalmasabbnak találom a másik irányt, amely csak a szeszes italok élvezetében való mértékletlenség és visszaélés ellen lép sorompóba, amely nemcsak mentő munkásságot fejt ki, nemcsak védő, de főleg támadó álláspontra helyezkedik az alkoholizmusszal szemben, amennyiben ennek gyökereiben való megsemmisítésére törekszik

---

*) Dr. Conrad, Worte des Lebens 365. lap.

jobb nézetek és szokások meghonosításával s jobb berendezések s törvények alkotásával. Az alakítandó mértékletességi egyesület nézetem szerint csak ez utóbbi irányt követhetné.

Kezdjük meg Isten nevében e munkát, amely a nagy és égető szociális kérdés megoldásához, amelyből a mi evangélikus egyházunk is ki akarja venni a maga részét, az első lépés, mert igen sok, lehet mondani a legtöbb társadalmi bajunknak — hi nem is jó, de egyik mellékoka s melegágya az alkoholizmusz nevezetesen a szegénységnek, elégedetlenségnek, számtalan betegségnek, (a tüdővésznek — a melyben a múlt évben közel 80 000 ember halt meg — az epilepsziának s tébolynak stb.), a kivándorlásnak, az erkölcstelenségnek, a prostitúciónak s mind annak amit közös néven a vasárnap megszenteltetésének nevezhetünk.

Lépjen e mozgalom élére egyházunknak és társadalmunknak egy-egy vagy több kiváló alakja, szállíttassék fel csatlakozásra a többi felekezet is, hisz nemcsak bennünket, hanem őket s így egész nemzetünket fenyegető veszedelem elhárításáról van szó. Kényszerítse az egyesület az államot feliratokkal, memorandumokkal s felszólításokkal oly intézkedések megtételére, amelyre a maga jószántából el nem határozza magát, amelyeket önző érdekből megtenni vagy nem akar, vagy nem mer. De mi haszna van az államnak abból a 90.000.000 koronából, melyet az alkoholnak köszön, amikor a belőle eredő kár szinte akkora, vagy — ami valószínű is — még sokkal nagyobb?! avagy mi haszna, hogy a kultuszminiszter hébe-korba egy-egy rendelet küld le a tanfelügyelőkhöz, ezek meg továbbítják az iskolaszékeknek s tanítóknak az alkoholizmusz csökkentése végett, ha a pénzügyminiszter egyik italmérési engedély után a másikat osztja ki, ha az illető meglevő kevés jó törvény s rendszabály betartását senki nem sürgeti s ellen nem őrzi és ezek új törvényekkel ki nem egészítetnek!

Igen-igen szeretném, ha mások is hozzászólnának e kérdéshez akár pro, akár contra; csak arra kérek mindenkit, hogy ne beszéljünk s ne írjunk, ne tanácskozzunk s ne vitatkozzunk e tárgy felett — a szokott módon — sokat és sokáig, hanem cselekedjünk!

Vegyünk példát elleneinktől!

Böhm Richárd.

A Gusztáv-Adolf egylet közgyűlése.

Már évek óta csendes óhaját képezte a Gusztáv-Adolf egylet központi elnökségének, hogy évi közgyűlését 18 év elmúltával ismét Bajorországban tartsa, azonban az ezen országban kiélesedett felekezeti ellentétek áthidalhatatlan akadályt látszottak ez óhaj keresztülvitele elé gördíteni. Annál kellemesebben érintette a Gusztáv-Adolf egylet elnökségét, midőn 1906. évi közgyűlésének

tartására Ágosta (Augsburg) részéről nyert meghívást, azon város részéről, mely minden időre elválaszthatatlanul össze van forrva evangélikus egyházunk történelmével, a mennyiben 1518 okt. 7-től 20-ig ezen városban folyt le az ismert vallási vita nagy reformátorunk Luther és Cajetán bibornok között, 1530. jun. 25-én itt olvastatott fel a császár és birodalmi gyűlés előtt az evangélikus egyházunk hitalapját képező e városról elnevezett „*ágostai hitvallás*“ és 1555. szept. 25-én az ezen városban tartott birodalmi gyűlésen kötött meg a vallásbéke a németországi katolikusok és evangélikusok között.

Ágosta lakosainak száma 90 000; ezek közül csak egy harmadrész evangélikus, két harmadrész katolikus. Dacára annak, hogy mind a két felekezet erősen van képviselve, ezen város mintaképe a felekezeti békességnek, ami a Gusztáv-Adolf-egylet gyűlésezése alkalmával is kifejezésre jutott azáltal, hogy a nagyobb-részt katolikus városi tanács készségesen engedte át az egyletnek vendégei üdvözlésére a városház híres „aranytermét,“ továbbá hogy a városi gyűlekezetek, a bajor Gusztáv-Adolf-főegylet, a főegyháztanács és az erlangeni egyetem theologiai fakultásának üdvözletei után, Wolfram a katolikus vallásu első polgármester meleg szavakkal üdvözölte a gyűlést, utalván Ágostának az egész prot. világra szóló fontosságára és magasztalván a vallási béke megőrzését, mint drága vívmányt, mint az ösöktől átvett s máma is gondosan ápolt örökséget. A Gusztáv-Adolf-egylet munkáját ez a katolikus ember is a béke művének jellemzi, miután az egylet törekvése oda irányul, hogy minden más felekezet megsértését kerülve, saját hittestvéreinek vallási kötelmeik gyakorlását megnehezített körülmények között is lehetővé tegye.

A német evang. egyházi választmány nevében annak elnöke dr. Voigts üdvözölte a gyűlést, hangsúlyozván a Gusztáv-Adolf egyletnek és a német evang. egyházi választmánynak abban való közösségét, hogy mindakettő a különböző országbeli protestáns egyházak önállóságának megóvása mellett, azok benső egységének ápolására és erősítésére törekszik. Az összes üdvözletekre a központi választmány elnöke dr. Pank titkos egyháztanácsos hitet sugárzó szavakkal válaszolt.

Szept. 25-én este 9 órakor, miután a Szt-Anna templomban és a „Barfüsser“ templomban a megnyitó istentiszteletek igen nagy részvétel mellett megtartattak, megkezdődött az első nyilvános gyűlés Ágosta legnagyobb termében, mely jóval a gyűlés megkezdése előtt elégtelennek bizonyult. E gyűlésen az említett üdvözlések elhangzása után Schlegtenthal düsseldorfi lelkész megható szinekkel ecsetelte a Délbraziliában lakó evangélikusok vigasztalan helyzetét, ahol 150.000 evangélikus hittestvér lakik s várja a gyá.

molitást, miután sok helyütt u. n. álpapok, nyomorult és süllyedt egyének, mesteremberek, hajótörést szenvedett tanítók, jezsuiták é-amerikalizáló szektahivek által taníttatnak és tévutra vezetettek. Ugyancsak ezen gyűlésen jelentést tett Zöckler lelkész a saját gyülekezetében Stanislauban (Galicia) folytatott áldásos munkájáról, mely gyülekezetnek gyermekmenhelyében 147 gyermek részesül vallási gondozásban, továbbá Mayhofer brüsszeli lelkész, a belga evangélikus missziói egyház képviselője, mely egyház 41 gyülekezetre van osztva és 104 helységben elszórt hiveiről kell egyházilag és iskolailag gondoskodnia.

A következő napon, azaz szept. 26-án dr. Kaftan kielői lelkész a legutolsó helyig megtelt „Barfűsser“ templomban tartott egyházi beszédet Luk. XXII. 31—32. alapján, azt fejtegetve, hogy a Gusztáv-Adolf-egylet munkája a testvérek erő-ítésében áll és hogy az egylet erejének forrását a megtérés képezi. Ezen egyszerű, világosan tagozott és szellemdus predikáció valamennyi hallgatóra felejthetetlen benyomást tett.

Közvetlenül ezen istentisztelet után tartatott a főgyűlés, amelyet dr. Pank a központi választmány elnöke mélyreható és nagy arányú beszéddel nyitott meg. Ezen beszéd határozottan fénypontját képezi az ágostai ünnepi napoknak. Szónok a következő kérdésből indul ki: Mit mond Ágosta városa Gusztáv-Adolf-egyletünknek? Mindenekelőtt: *Ragaszkodjunk hitvallásunkhoz*, amint azt itt Ágostában atyáink cselekedték, — oly szilárdan, békeszeretően és istenfélően, hogy még a császár gyóntatóatyja is azon tanuságot tette: „Nektek olyan theológiátok van, melyet csak az ért meg, ki sokat imádkozik.“ Amit atyáink az evangélium mélyéből merítettek, az az életnek maradandó vize és amit építettek, az az alkotás minden ideig tartó, mert a prófétáknak és apostoloknak fundamentumára van építve, melynek belső szegeletköve a Jézus Krisztus.

Vallást tenni, nemcsak annyit jelent, hogy a megismert igazságot kimondjam, hanem hogy azt oly annyira szívem mélyén hordjam, hogy az szívemnek lüktetését, életem minden cselekedetének irányítóját képezze, minnek védelmére keljek személyem teljes erejével, „ha kell javaimmal, híremmel s szívemnek minden vérével.“ Így cselekedett Luther 1518-ban Ágostában Cajetán bibornokkal szemben.

Másodszor lelkünkre köti Ágosta városa *az evangéliumban való közösséget*, amiről az evangélium hivei 1530 június 30-án magasztos példaképet nyújtottak. Ezen közösségről való megfélekedezés mennyi sebet ütött már evangélikus ügyünkön! A Gusztáv-Adolf-egylet tiszteletben tartja mindkét protestáns egyháznak külön hitvallását, de a mellett mindenkor szem előtt tartja az evangéliumban való közösséget is. Ezen egyletnek a maga munkájában nem szabad

magát nemzeti és nyelvi határok közé szorítatnia, dacára annak, hogy különösen a magyar reformátusok által többszörösen megtámadtatott s teljesen alaptalanul avval vádoltatott, hogy nem tisztán vallási, hanem német nemzeti célokat is követ. Hisz a segélyt élvező gyülekezetek hívei nemcsak német, hanem tót, lengyel, olasz, francia, cseh, spanyol és magyar nyelven is beszélnek, szóval nemzetiségre és nyelvre való tekintet nélkül támogatja őket a Gusztáv-Adolf egylet.

És még egy harmadik szózatot is intéz egyletünkhöz Ágosta városa t. i. a *béke szózatot*, miután a felekezetek között folyt véres harcok 1555. szept. 25-én ezen városban fejeztettek be. A Gusztáv-Adolf egyletnek mindenkor egyik főelvét képezte a béke ápolása és fentartása ugy egyházunkban, mint a katolikus felekezettel is, csakhogy nagyon kívánatos, hogy ezen béke-szózat a tuloidalon is visszhangra találjon. Végül Gusztáv-Adolfnak, mint e város megszabadítójának és megmentőjének 1632 ben itt történt bevonulása eszünkbe juttatja az apostol szavait: Tegyük jót mindenkivel, különösen pedig hitünk cselédeivel. Christe tibi gloria!

A viharos tetszéssel fogadott beszéd után következett az ünnepi ajándékok átadása. Ágosta gyülekezetei 15.000 márkát, a bajor Gusztáv-Adolf főegylet 10.963 márkát gyűjtöttek és nyújtottak át. Az egyletnek az 1905. évben való összevétele: 2 038 397 márkát, az általa nyújtott segély összege pedig: 1.749.134 márkát tett ki. Ez összegből a nőegyletek 309 337 márkát gyűjtöttek. Hagyományképen a központi pénztárnál 52 841 márka az egyes egyleteknél pedig 136.802 márka folyt be. Az egyletnek vagyona 5,253.421 márkát tesz ki. A mult évben 33 templom szenteltetett fel és 20 építendő templomhoz lehetett az alapkövet lerakni. Ez a szám valamivel kisebb az előbbi évekhez képest, de annál nagyobb összeg fordítottatott a gyülekezetek *belő* kiépítésére.

A magyarországi ág. hitv. ev. egyház az egyetememes gyámintézet által közeli testvéri érintkezésben áll a Gusztáv-Adolf egylettel; az egyletnek a magyar református egyházzal való szerves munkaközössége azonban ezen egyház egyes híveinek tulzó sovinizmusza folytán meghiusult, ami a református zsinat elnöke báró Bánffy Dezső alaptalan s így elítélendő gyanusításának következménye.

Sok gondot okoz az egyletnek és nehéz feladatokat ró reá a francia és az ausztriai protestáns, az orosz ág. h. ev. és a braziliai ág. h. ev. egyház, miután azok nagy anyagi támogatásra szorulnak.

A Gusztáv-Adolf egyletnek az egész világot felkaroló munkája Ágostában különösen a rokon jellegű egyletek üdvözleteiben nyilvánult meg, Stockmayer baseli lelkész a svajci prot. egyházi

segélyegylet nevében üdvözli a Gusztáv-Adolf együletet s 400 márkát nyújt át, Meyer antwerpeni lelkész a belga nemzeti egyház képviselője, újból az „ismerős ismeretlenek“ 10.000 márkányi adományát hozza, Klar budapesti lelkész a német helvét hitvallásu egyházközség megbizásából 153 márkát, Fammler Gusztáv Adolf torzsai lelkész hazai ág. h. ev. egyházunk képviselője, a magyarországi e. e. e. gyámintézet nevében 1513.61 koronát ad át. A legnagyobb segélyösszeget az ugynevezett „nagy szeretetadományt“ ez évben Leoben (Stajerország) kapta 21.832 márka összegben temlomépítési célra.

A három népies esti gyűlésen egyes németországi tartományi egyházaknak képviselői, de különösen a külföldi egyházaknak képviselői jutottak szóhoz és élénk színekkel festették az evangélikus diaszpóra szükségleteit és a hittestvérek támogatásának szükségességét. Ez alkalommal tartott Fammler Gusztáv Adolf torzsai lelkész is igen sikerült előadást a hazai diaszpóra helyzetéről.

A legközelebbi közgyűlés Stralsundban fog tartatni, mely városnak evang. egyháza már két évvel azelőtt hívta meg az együletet. Az egylet a meghívást köszönettel elfogadta.

Ha tekintetbe vesszük, hogy Ágostában mily rendkívül erősen volt a Gusztáv-Adolf együleti közgyűlés látogatva s hogy a gyűlés tárgyalásai mindvégig mily magas színvonalon mozogtak, úgy örömmel állapítható meg, hogy a Gusztáv-Adolf egylet, Dr. Pank titkos egyháztanácsos messzelátó és tetterős vezetése alatt a folyton növekedő feladatokkal lépést tartva, úgy külsőleg, mint belsőleg erősödik.

Példab. XV. 29. Ar Úr az igazak imáját meghallgatja.

Gura Jenő.

„El Rómától!“

Az osztrák áttérési mozgalom jelentősége.

Sokszor halljuk itt is ott is a panaszt a sokféle statisztikai kimutatások miatt, melyeknek rendszerint nem szoktak valami nagy jelentőséget tulajdonítani. A dolog azonban nem egészen úgy áll, mint azt sokan hiszik. Emlékezzünk csak arra, hogy már a görög bölcsészet egy rendszerét a számokra alapítja. Ha a statisztikai számokat mi is filozófiai vizsgálódás tárgyául választjuk, sok igazságra, helyes következtetésekre juthatunk el.

Nézzük csak azokat a számokat, melyeket a statisztika az osztrák „El Rómától“ (Los von Rom!) mozgalomra vonatkozólag keletkezésétől, 1898-tól 1905-ig feljegyzett. A mozgalom kiterjed egész Ausztriára s az áttértek száma meghaladja ma a 40.000-et. Bár a protestáns hitre tértek mindenütt vannak az egész bi-

rodalomban, de körülbelül 50% hat középpontra csoportosítható. Ezek a főbb helyek, hol nagyobb arányban történtek áttérések a következők: Wien, Töplitz, Gratz, Gablonz Aussig és Komotau. Magában Wienben, melynek polgármestere Lueger mit sem akar tudni erről a mozgalomról, a tizezret (10 000) meghaladja az áttértek száma. Az első három helyen az áttértek legnagyobb része magából a városból került ki, míg a három utóbbi helyen inkább a környékből. S ha tekintetünket a tartományok székhelyeire vetjük, arra a következtetésre jutunk, hogy a mozgalomban ezek voltak a vezetők, a mennyiben az áttértek $\frac{2}{3}$ része, közel 15 ezer, ezekre esik.

Az egyetemi ifjuság mint számottevő tényező nem szerepelt eddig ebben a mozgalomban. Az egyes tartományok közül Csehország áll első helyen, hol az áttértek száma több mint 11.000. Utána Alsó-Ausztria következik, hol az áttérés állandó növekedésben van. Említésre méltó még Stájerország, különösen ha figyelembe vesszük, hogy az ott lakó németek száma csak nyolcszázezer, míg Csehországban 2.5 millió, Alsó-Ausztriában 3 millió s az áttértek száma ott mégis 4411.

Nem hagyhatók figyelmen kívül azok sem, a kik e mozgalomban az ó-katholikus egyházhoz csatlakoztak, kiknek száma legalább 11.000-re tehető. Nehezebb megállapítani azoknak számát, a kik Rómától elszakadván felekezetnélküliek lettek. A legtöbben a protestáns vagy az ó-katholikus egyházba tértek át, de a Rómától elszakadt felekezeten kívüliek száma mégis két ezerre tehető a német vidékeken s a nem német vidékeken még valamivel többre.

Felekezetnélküliekhez számítódnak Ausztriában azok is, akik államilag el nem ismert felekezethez csatlakoztak. Felekezetnélküliek így a methodisták, baptisták is.

Ha összevesszük a fenti adatokat, bátran állíthatjuk, hogy az „El Rómától“ mozgalom kezdete óta a római katolikus egyház vesztesége 50 000-re tehető s ebből csak elenyésző csekélység írható a tényleg felekezetnélküliek javára, a túlnyomó többséget más keresztény felekezetek fogadták be.

Kétségkívül a legfontosabb ezen mozgalomban, mely megmarad akkor is, ha valami körülmény bizonyos időre meg is állítaná, az a 29 rendes evang. gyülekezet, mely mind 1898-tól keletkezett.

Valódi értékét és jelentőségét ennek a számnak csak úgy állapíthatjuk meg, ha tekintetbe vesszük az 1898 előtti állapotot. Így p. o. Csehország nyugati részében 1870-ben volt 11 gyülekezet, 1898-ban 16, míg 1906-ban már 25; Alsó-Ausztriában 1861-től 1899-ig csupán két új gyülekezet alakult, míg 1900-tól 1906-ig 4.

Volt ugyan ezen gyülekezetek közt néhány, a mely függet-

lenül alakult ezen mozgalomtól, de a legtöbb mégis ezen mozgalom eredménye. Ha voltak is itt-ott elszórva protestánsok, ezek rendes gyülekezetté csak az ujonnan protestánsná lettek ösztönzésére alakultak.

A mozgalom képének teljességéhez hozzá tartozik még azon helyeknek megemlítése is, hol ha nem is rendszeren, de évenként többször van evangélikus istentisztelet. Hogy ilyen helyek is keletkeztek, az csak természetes következménye volt ennek a mozgalomnak, a mennyiben az nem egy-egy helyhez kötött volt, hanem kiterjedt az egész országra. *Kétszuzra* tehető azon helyeknek száma, a hol 1898 óta hirdetik először a Krisztus evangéliuma.

Nincsen Ausztriának egy tartományában se már város vagy nevezetesebb hely, a melyben evangélikus istentisztelet ne lenne, ha csak néha is. A 200 közt pedig igen sok van olyan, a hol rendszeresen csak 1893-tól van evangélikus isteni tisztelet.

Nem hagyható figyelmen kívül még az sem, hogy míg 1898. előtt a kivételekhez tartozott, ha a szórványban élő evangélikus gyermekek rendes hitoktatásban részesültek, most fordítva; csak itt-ott fordul elő, hogy evangélikus gyermek vallásában ne oktattatnék.

Felemlítendők végül még azon helyek is, hol ezen idő alatt templomok vagy imaházak épültek. Egy pár helyen a lelkészlakkal együtt van az imaház, több helyen úgy béreltek a hívek istentisztelet tartásra alkalmas helyet. 1898 óta épült 62 imaház és templom, melyből 36 esik Cseh- 5 Morvaországra, 6 Sziléziára, 5 Alsó-Ausztriára, 6 Stájerországra, 4 Karinthiára, 2 Felső-Ausztriára, 3 Tírolra, 2 a tenger mellékre. Jó volna tudni, mily arányban járultak ehhez a hívek s milyen segítséget nyertek kívülről, mert ez is világot vetne némi tekintetben a hívek buzgóságára.

Negyvenezer áttért! Bármily szép szám is, csak elenyésző annak, aki csak nagy számokkal szokott dolgozni. Az ultramontanok is azért így tesznek s ezzel vigasztalják magukat. Összehasonlítják Ausztria népességének számát az áttértek számával s azt mondják: ha még ilyen lépésben haladna is az áttérés, kiszámíthatatlan messze esnék, míg egész Ausztria protestánsná lenne. Gyenge vigasztalás, különösen azoknak, kik ha tehetnék, egyszerre katholikussá tennék az egész világot.

Különben is a mozgalomnak a számokban nyilvánuló jelentősége csak a legközelebbi népszámlálás alkalmával 1910-ben lesz nyilvánvalóvá. Az áttértek legnagyobb része ifju házaspár, vagy akik azzá akarnak lenni s így majd az iskolás gyermekek számában beálló növekedés a legközelebbi jövőben nem kis meglepetést fog hozni.

Hasonlítsuk most már össze az áttértek számát azokéval akiket p. o. a legnagyobb és legrégebb missziótársaság, a bási misszió megnyert az evangéliumnak. 90 évi fennállása óta 67 ezerre emelkedett az általa megkeresztelt pogányok száma; ugyan ennyit számlál a berlini missziótársaság a mely 83 év óta fáradozik a pogányok megtérítésében; 21.700 at a lipcsei és így tovább. Mennyi munkát, fáradságot, önfeláldozást, költséget követelt, hogy ezek a missziótársaságok ilyen eredményt el tudtak érni! Azt mondhatjuk, hogy az ellenreformáció óta nem volt rá eset, hogy az evangélikus egyház legalább egy ország határain belül, áttérések folytán egy pár év leforgása alatt ennyi új tagot nyert volna.

Vagy tegyünk egy kis összehasonlítást más kath. országokkal s az eredmény még szembeszökőbb lesz. Belgiumban a kizárólag áttért katolikusokból alakult belga evangélikus misszióegyház, 63 évi működése után is csak 9500 tagot számlál, Olaszországban, beleszámítva a bevándorlott protestánsokat is, 60.000, Spanyolországban 20.000 az evangélikusok száma.

A fődolog azonban, s ettől függ ezen mozgalom fontossága, az, hogy micsoda változást idézett elő az új hit az áttértek lelki életében. Ezt az ultramontánok minden módon kicsinyíteni akarják. Szorgalmasan készítik a templombajárókról a statisztikát s a hol az az ő céljuknak megfelelő, azt világgá kürtölik. Tény, hogy több helyen az istenitiszteleten való részvétel hagy maga után kívánni valót, de ez ott van, ahol a hivek még mint katolikusok teljesen elidegenedtek a templomtól. Ilyen helyen ezen pár év alatt nem művelhetett csudákat az evangélikus vallás sem. Másfelől, hogy a viszonyok ebben a tekintetben nem olyanok, a milyenek lehetnének, oka annak az ipar, kereskedelem, a mely miatt sok embernél majdnem ki van zárva, hogy templomba mehessen. Hogy az ilyen helyeken a jó akarat meg van, mutatja az a körülmény, hogy az esti istenitiszteletekre, mikor a munka szünetel, szorgalmasan eljárnak. Általában lehet mondani, hogy a hivek 40–60% látogatja rendszeren a szentegyházat. Ha az istenitiszteletek idejét a viszonyokhoz alkalmazzák, bizonyosra vehető ebben a tekintetben is az állapotok javulása.

Különben is a templomba járás még nem igazi fokmérője a valóságoknak.

Azt a lelkesedést, mely az új gyülekezetek életét áthatja letagadni nem lehet. Gáncsolja bár az ellenfél ezt a mozgalmat, erőlködése csak tehetetlenségét bizonyítja, a „Los von Rom“ érdekében munkálkodóknak pedig hathatós ösztönzést nyújt a munkában való kitartásra.

Kovács Zsigmond.

Vándorlegényeink.

Irta : Hennig Márton.*)

„Das Wandern ist des Müllers Lust“ viszhangozzák a német mezők és erdők a vidám pajtások ajkáról hangzó dalt, midőn sétaközben a szép természet láttára szívük az örömtől dobog. Ki gondolna ekkor a vándorlegény nélkülözéseire? A német vándorlegényt sokszor idealizálják. A legszebb dalok keletkeznek róla. Ott látjuk a mint este bekopog az édesanyának ablakán, belép a szobába s örvendezve teszi elé a pénzt a telt erszényből az asztalra. Dicődíti az ének az anyai szeretetet, ki egy szempillantásra ráismer a napbarnította vándorra. Ki gondolna ilyen módon a vándorlegények nyomoruságára is? Igaz időnként olvashatunk hirt az újságban egyikről is, másikról is, ki a téli hidegben menedéket és pihenést az utszéli árokban keresett s megfagyott; felhangzik a panasz időről-időre majd a rendőrség, majd a duslakodó polgárok részéről a sok szegény vándorlegény miatt, de az ő nyomoruságuk kinek szívét hatná meg?

Könnyű mondani: „Mért vándorolnak az emberek?“ Ne felejtjük el, hogy a ki a világon ide s oda jár tanul elég hasznos dolgot is és hogy a vándorlási kedv a német népnek vérében van, a miért is az régi időtől fogva vándorolni szokott. Nem kell felednünk továbbá, hogy a munka sok helyen egyszerre csak megszűnik, míg más helyen megnyílik. Mi marad más hátra, mint vándorolni, vándorolni?

Nem a vándorlásban van tehát a baj, hanem abban a mit az otthonnélküliség hoz magával. A ki a vándorlásból eredő bajnak elejét akarja venni, gondoskodnia kell arról, hogy a vándorlegény mindenütt találjon otthonra. Így gondolkodtak már a régi időben, midőn a céhek szállásokat rendeztek be számukra. De a céhekben divó szigorú rendnek elhanyagolása e téren is maga után vonta a rendetlenséget. Rút szokások hódítottak tért maguknak. A rendetlenség, fegyelmezetlenség annyira lábra kapott, hogy Wichern 1814-ben méltán írhatta: „A ki mesterlegény fiát idegenbe küldi, sivar pusztába bocsátja. A mesterlegények szállása a sülyedésnek lejtőj-, a hol százak ezrek mennek tönkre, kik talán otthon derék iparosok lettek volna.“

*) A kolduló, züllött vándorlegények nálunk valóságos országos csapás számba mennek. Ki nem ohajtaná ezen csapás megszűnését? Hogy meg lehet szüntetni, arra elég példát nyújt a művelt külföld, kivált a kulturális tekintetben vezető Németország. Jelen cikk, melyet a szerző szives engedelmével a hamburgi „Rauhes Haus“ kiadásában megjelent „*Taten Jesu in unserer Tagen*“ című könyvből közlünk, mutatja, mint védekeznek Németországon ezen csapás ellen, az evangéliumi szeretet védő és mentő fegyverével. Vajha a cikk révén a „vándorlegények otthonának“ eszméje, nálunk is visszhangra lelne. Szerkesztő.

A ki a vándorlegények nyomoruságán igazán megkönyörült, az egy hamburgi gyermek volt, Perthesnek az ismeretes könyvkereskedőnek fia, a ki a francia korszak idején Hamburgban az újjászervezés érdekében működött. A fiú 1809. március 2-án született s mint ifjú a jog tanulmányozására adta magát; tanult Bonnban, Berlinben s 1834-ben az előbbi helyen egyetemi tanár lett, 21 éves volt a népnek ezen barátja, midőn munkásságát mint egyetemi tanár megkezdte. Ő azonban nemcsak a katedrának volt az embere, foglalkozott a politikával is, 1855-ben mint képviselő Berlinbe küldött. Ekkor ismerkedett meg Wichernnel s vele baráti viszonyba lépett. Már 1848-ban hallott Wichernnek Wittenbergben közzétett belmisszió alapítását célzó felhívásáról s a következő évben már a Bonnban alapított belmissziói egyletnek nevezetes tagja lett s azt hosszú ideig vezette is. Örült a lelke midőn látta, hogy különböző állásu emberek egyesülnek a belmisszió terén végzendő munkára. Neje átvette a kisdédóvoda vezetését, más tag ismét a legényegylet és népkönyvtár vezetését vállalta magára. „Egyszerűség, alázatosság jellemezte minden tetteiben, — így írják. — Jézus nyomdokait követve barátja a betegeknek, szegényeknek egyiránt; ott találjuk őt a szegényeknek kúnyháiban mint vigasztalót s a hol egy elhagyatott szemei megtörtek a halálban, ő csukta azokat le örök álmra.“

Nem csudálkozhatunk most már azon, ha azt halljuk róla, hogy tanári állását ott hagyta, hogy így idejét a vándorlókra fordíthassa. A legényegylettel való érintkezése s a büntető joggal való foglalkozása közben látta Perthes, hogy mily nyomoruság fenyegeti azokat, kik az otthon nélkülözni kénytelenek s a vándorló mennyi kísértésnek van kitéve az életben. Tapasztalta ő is, mint Wichern, mily szánalmas a helyzet a mesterlegények tanyáján s mily gyilkos ott a lég, melyet a lélek magába szív. Istentelenség s a kommunizmusz eszméje nevelt ott hiveket. Azért nem nyugodott ezután míg egy új otthon nem nyithatót Bonnban a vándorlegények számára.*) A jótékonyságáról nevezetes IV. Frigyes Vilmos király már 1853-ban 1600 tallért adományozott erre a célra. Wichernnel egyezség kötött, melynek értelmében ennek az otthonnak vezetését egy a Rauhes-Haus*)-ból való testvér veszi át. Végre 1854. május 21-én megtarthatták a felavatási ünnepélyt.

A vasutállomás közelében egy háromemeletes épület hívta magára a vendégnek figyelmét. Ha belépett az ember két nagy szobát és egy konyhát talált. Az első emeleten voltak az egyletek szobái és a házi szülők (Hauseltern) lakása. A másodikon egy

*) Neue Gesellenherberge zur Heimat.

*) Wichernt és a „Rauhes Haus“-t illetőleg lásd a Missziói Lapok f. é. 3. és 4. számát. Szerkesztő.

szoba a legényegylet számára és az otthonba szálló vendégek hálótermei, egyelőre 22 ágygyal. A földszinten az éléskamrák és a fürdőhelyiség nyertek elhelyezést. Az ünnepélyre szép számú, részben tekintélyes emberekből álló vendég-reag gyűlt össze. Arndt Móric Ernő a nagyhirű német férfi foglalta el a főhelyet. Egy lelkész imája nyitotta meg az ünnepélyt. Az avató beszédet maga Perthes tartotta. Az ifjak feldíszítették a termet. Szent örömtől dobogott minden szív. Váratlan esemény történt. Már az első hónapban 160 s az első 10 hónapban 1.000 vándorlegénynek adott Groth háziatya szállást. Ugy látszott, hogy egy szép tavasz bevonulását jelzi ez az ünnepély a vándorlegények életében s Perthes fel is használta a kedvező alkalmat. Szóval, tollal küzdött ügyének érdekében. „Das Herbergswesen für Handwerksgelesen“ című írása tulajdonképen az új munkának programja lett.

Ennek a programnak főbb pontjai a következők: A vándorlegények otthonai többé nem lehetnek az elzútlés helyei; másrészt azonban minden mesterlegényt be kell fogadniok. Ezek a szállások nem az ugynevezett megtérteknek otthonai, mégis keresztény szállások, vendéglők, melyekben minden vándorló felleli azt, amit akármelyik vendéglőben keres s egyszersmind otthont, melyek az steni béke enyhe levegője hat át. Mindez csak úgy lehetséges, ha a háziatya keresztény és a keresztény háziarend megőrzése felett szigorúan őrködik. Akkor nem tűri meg a keresztény erkölcsiségnek semminemű megsértését s megtiltja a pálinkaivást, hazárdjátékot és a trágár nókat. E helyett megengedi a vidám dalokat s a nap buzgó könyörgéssel kezdődik és végződik. Ezek a főbb pontok általánosan jóknak bizonyultak s már több mint 460 otthonban alkalmaztatank. Harmadfélmillióra megy azoknak a száma, akik ezeken a szállásokon évenként saját költségükön megfordulnak s e mellett még körülbelöl fél millióra becsülhetők azok, kikről egyes körök és városok gondoskodnak s $\frac{3}{4}$ millió azoknak a száma, kik az illető helyeken munkát találtak, de azért tovább is a vándorlegények otthonában laknak. Maguknak a vándorlegényeknek 3 millió éjjeli szállást engedélyeznek évenként ezen otthonokban.

Magától értetődik, hogy az otthonok a vándorlegények érdekében díjtalan munka közvetítéssel is foglalkoznak s még postatakarékpénztári állomások is vannak az otthonokban, hol a munkás megtakarított pénzét elhelyezheti. Az összes otthonok egy nagy egyesületet a „Német vándorlegények otthonának egyesületét“ (Deutscher Herbergsverein) alakítottak, amely ismét különböző tartományi egyesületekre oszlik.

Mint minden keresztény háztartásnál ugy itt is a házi szülőknek személyiségétől függ minden. Épen azért természetes volt,

hogy jó, derék háziatyák elnyerése végett a „Német testvérházak“ hoz (D. Brüderhaus) fordultak. A háziatyák ingyen lakás és teljes ellátás mellett, rendes fizetéssel alkalmaztatnak s épen ezért az ételekből és italokból befolyó jövedelmen nem osztozkodnak, úgy hogy komolyan figyelmeztethetik a vendégeket a mértékletességre, nem mint a vendéglőkben, ahol többször megtörténik, hogy a vándorlót szinte belerántják a költségekbe és dorbézolásba.

Nem hiányoznak egyes kiváló alakok sem a háziatyák közt, kiknek minden tettét Jézus szelleme hatja át. Egyik például a következőket beszéli el: „Önálló csizmadia mester voltam; nem tudtam azonban nyugodtan dolgozni; úgy tetszett mind'ig, mintha egy hang szólalna meg újra, meg újra szívemben: Nem ez a te igazi hivatásod! Végre megtaláltam az igazi pályát, elmentem egyik testvérházba. Megértem, hogy most szolgálhatok a vándorlegényeknek. Most már tudom, mért volt szívem oly nyugtalan; megtaláltam igazi hivatásomat, melyet követve otthont nyújthatok vándorló legényeinknek s vezetőül szolgálhatok nekik az örök otthonba vezető uton.“

Ha a háziatyákról akarunk szólni, mindenekelőtt meg kell emlékeznünk az öreg „Horn atyáról“, ki Brandenburgban működött. Horn 1829 szeptember 2-án született. Korán elvesztette atyját, de korán megismerte azt az atyát, ki soha meg nem hal, mint maga szokta mondani. Ezután elvégezte az ő tanuló idejét; mestersége a halászathoz szükséges eszközöknek készítése volt; benne is felébredt azonban a vágy, hogy mint Péter apostol emberhalász lesz. Elhatározására vonatkozólag említést érdemel egy különös eset: Tanuja volt egyszer lerészegedett társai durvaságának s ez oly hatással volt rá, hogy írással s kézzel kötelezte magát a mértékletességi szabályok megtartására. Határozottan kijelentette, hogy az embertársai iránt való szeretet s a tartózkodás attól, hogy valakit megbotránkoztasson, érlelte meg benne ezt az elhatározást. Végre 1851. augusztusában egy felhívás folytán is ösztönözve, belépett a „Rauhes Haus“-ba. Wichern vezetése alatti tanulási idejét sohasem felejtette el s arról mindig örömmel beszélt. 1863 ban, miután már előbb más állásban buzgó tevékenységet fejtett ki, háziatyá lett Brandenburgban a vándorlólegények otthonában. Öröm volt nézni amint a buzgó öreg az otthon szobájában délben kezét imádságra kulcsolta s azután sietve járt egyik asztaltól a másikhoz, hogy hiánya ne legyen senkinek se. Mindig tudott valamit, a mivel a beszélgetést megfűszerezte s a lehaglott legények kedélyét felvillanyozta. Lassanként megöszült az öregséggel. De szíve ifju maradt. Ha tanácskozások alkalmával szólt, hogy az otthonok régi szellemét felelevenítse, csudálkozással néztek rá az ifjabb testvérek. Fáradhatatlan volt a munkában s kedvét

sohasem vesztette el. Jellemző reá nézve, hogy utolsó ujját az *ifjusági egyletbe* tette.

Az emberi szem figyelmét gyakran kikerüli az az áldás, mely ezekből az otthonokból fakad. A kik ott megfordulnak, jönnek-mennek s azután csak kevesen adnak hirt magukról. Mégis itt is ott is megnyilatkozik a hála, midőn a vándorló a távolból üdvözlét küldi s a házianyának, ki őt oly hűségesen ápolta, egy egy kendőt ajándékba. Mágható volna hallani, ha többen elmondanák, hogy a háziatya közbenjárása folytán mint jutottak megszorultság esetén munkához s így a mindennapi kenyérhez s hogy sokszor a háziatya odadó készsége rájuk nézve angyali szolgálat volt, mely sok kísértéstől óvta meg őket, melyet a nyomoruság magával hoz. Mennyire szívén fekszik a háziatyának a vándorlegények sorsa s mily szívből igyekszik annak enyhítésére, élénken megvilágítja egy kis történet, melyet egy háziatya egy az „*Otthon-ügyet*“ szolgáló szakfolyóiratban mond el: „Szilveszter este jött hozzám egy 27 éves fiatalember, ki 2 évig már asztalos mester volt Posen tartomány egy kis városában; megtörve, szemlesütve állt meg előttem s kért, hogy négyszemközt szeretne velem beszélni. Erre bementem vele egy meliékszobába, hol kiöntötte előttem szívének minden keserüségét. Ide-oda kóborgott már egész Németországon keresztül 14 napig avval a feltett szándékkal, hogy öngyilkos lesz; szülei ugyanis az utolsó karácsony estén megtiltották neki, hogy egy jóra való leányt, kivel évek óta viszonya volt, elvehessen. Hamburgban az Elbebe akart ugrani, másutt a vasuti sinekre akart feküdni s csak egy belső szózat tartotta vissza. „Ismét hazatérek, — de — nem — nem! Gyáva te, ezt nem teheted; végy egy revolvert s vess véget a te nyomoruságodnak!“ S valóban P . . . ben kiszállt, vett egy revolvert s ezzel kiment a szabadba, hogy szándékát végrehajtsa. De mi ez? A fegyver, melyet magára fogott nem sült el! Most látta csak át, hogy mit akart tenni. De hát mi történjék vele? „Elmegyek — ugymond — az otthonba“ — s ezzel hozzám jött. S kérdésemre, hogy miért jött ide, így felelt: „Előbb én is vándoroltam s tudom, hogy a háziatya a szegény vándorlegények nyomoruságán gyakran segít.“ Hogy segítettünk is rajta, azt tán felesleges is elmondani. A revolvert édesatyja vette át tőle, a töltéseket pedig, melyekből a golyót fejébe akarta röpíteni emlékül én tartottam meg magamnak s ma is emlékeztetnek ezek engem ama szomorú órára.“

Ameddig a vándorlegények otthonában ilyen szeretetmunkásság folyik, addig Jézus szelleme munkálkodik bennök. Maradjanak ezen otthonok továbbra is a szeretet hajlékai!

Egyházi szemle.

Belföld.

— Az egyetemes gyűlés, mely november 7-én és következő napján folyt le, ismét a szokott sivar kepet mutatta. Egy csomo, a gyűlés be nem avatott tagjai előtt sokszor egészen ismeretlen ügy lesz itt, nem egyszer öletszerű hozzászólások alapján ledaralva, azian ismét beürekedhet az egynaz szekere egy evig a kutyuban. De nem is lehet ez egyházunk elhibazott szervezete mellett mas-képen. Míg az egyház éien egy a legjobb akarat mellett is csak dilettáns világi tag áll, ki az év folyamán hivatalával, gazdaságával vagy pontikával van elfoglalva, s azt hiszi, hogy azzal, ha az egyetemes gyűlés egy két nap alatt jólrosszu le tárgyalta programját, az egyház érdeke egy évre biztosítva van, — mindaddig nem remélhetjük az u obbi időben oly romanosan sülyedő egyházi életünk jobbra fordulását. Ma mar mindenüvé s így az egyház élére is oly ember kell, ki egész idejét, teljes erejét, szive minden dobbanását annak vezetésére, boldogítására s felviragoztatására fordíthatja. Csak a gyűlés főtárgyairól kivanunk röviden megemlekezni. Az 1848. XX. t. c. vegrenajtasának s a kormány által kilátásba helyezett 3 millió államsegély felosztásának ügye, kellett az első nagyobb vitát. Az orommamor oly nagy volt, hogy az olyan indokolt felvetelmezések, hogy a kormány hívassék fel a segelynek törvényben való biztosítására s hogy igyekzünk legalább a papok es tanárok javadalmát önelőnkükből biztosítani, nehogy ha a pontikában olyan fordulat alina be, mint péld. Franciaországban, az elválasztas készületlenül találjon és örvénybe döntson bennünket: siket fülekre találtak. Különben amiól tartottunk, bekövetkezett: a gazdag reformatus egyház 2,096 400 koronát élvez majd a 3 millióból, míg mi szegenységünkben megelégedhetünk belőle 903,600 koronával. De sem sok, sem keves nem segíthet rajunk, míg az arany borjútól s nem az élő Istentől várjuk a segedelmet. — A horvát bán azon horvát országos törvényeken alapuló kívánsága, hogy az Egyházi Aikotmány változtatassék meg olyformán, hogy a Horvátország területén alkalmazandó ev. lelkészektol a horvát nyelv ismerete is megkívántassék, s hogy ugyanott oly lelkészek is alkalmazhatók legyenek, kik nem magyarországi theol. intézeteken végezték tanulmányaikat: elutasított. Az egyetemes gyűlés mindaddig, míg az E. A. ide vonatkozó szakaszain egy esetleges újabb zsinat nem változtat, nem is tehet egyebet. De egy kis jóakarattal s köcsönös szeretettel addig is könnyen meglehetne oldani a kérdést, közmegelégedésre. Mert igaza van Abaffy horvát-szlavón esperesnek, midőn azt mondja: „A földolog, mire ügyelnünk kell, hogy Isten országa terj-djen.“ Csak az az áldatlan politika és nemzetiségi harc ne állna Isten országa terjedésének mindig útjában. — A pozsonyi theol tanárok fizetésügye ismét élénk diszkusszió tárgyat képezte. Veres József esperes adott azon széles körben elterjedt visszatehetszésnek kifejezést, melyet az a körülmény idézett elő, hogy az egyetemes gyűlésen évek óta semmiről sem esik annyi szó, mint ezen tanárok fizetésjavításáról, drágasági pótlékáról és korpótlékáról. Most, hogy az államsegély millió felemelése van kilátásban,

ismét jelentkeznek, de ő nagyon helyesen előre tiltakozik ellene, hogy ebből a más célra szánt segélyből csak egy fillér is erre forditassék. A lelkésznek 1600 K fizetéssel kell megelégednie s mégis mindég csak a tanárok kérnek (és pedig, mint a pozsonyi theol. akadémia idei értesítője alapján annak idején kimutattuk, a keresztény szerénységtől nagyon is távol eső hangon. Szerk.) Sajnáljuk, de Gyurátz püspök azon argumentumát nem fogadjuk el, hogy az új segély következtében felszabadul mai közigazgatási kiadásaink fedezete s azt a pozsonyi theol. tanárok fizetésjavítására fordíthatjuk. Az eddigi államsegély le van kötve s azt másra mint eddig, ezentúl sem fordíthatjuk, mert amennyit az új államsegélyből ennek pótlására kellene fordítanunk, annyit elvonnánk a legfőbb céltól, a gyülekezetek terhének könnyítésétől. S ha tényleg felszabadul az eddigi közigazgatási kiadásokból valami, amennyiben azt eddig a gyülekezetek fizették, úgy ez a felszabadulandó összeg is csak a gyülekezetek terhének könnyítésére fordítható. Ha Veres most még felszólalásával egyedül is maradt, biztos lehet benne, hogy sokan, a legtöbben, egyetértenek vele. Különben a pozsonyi theol. tanárok fizetésének *méltányos* rendezését senki sem ellenezné, csak azon törtető modor, melylyel minden más érdek félretolásával, kizárólag saját anyagi érdeküket tolják előtérbe, okoz megütközést és visszatetszést. Persze, ha azt a *szellemet* tekintjük, mely ezen akadémiánkon honol, úgy az egész költségvetés megtagadását is indokoltnak kellene tekintenünk. — Az új Theol. Rendszer életbeléptetésének ügye szintén nagy vitát provokált. Csak örömmel tölthet el mindenkit, hogy az új rendszer 1907. szept. 1-én életbe lép, miáltal mindhárom theologiai akadémiánk egyenrangúvá lesz s megszűnik a pozsonyi akadémiának semmivel sem indokolt elsősege. — A tanügyi bizottság jelentése alapján kitűnt, hogy egy még csak tavaly életbeléptetett új szabályrendelet, mely a tanárok mellékfoglalkozásának s a bizonyítványok visszatartásának ellenőrzését az egyetemes tanügyi bizottság kötelességévé teszi, máris revízióra szorúl. Lesújtóbb kritikát nem gyakorolhatott volna testület önmagán, mint a szabályrendelet gyártás mániájában szenvedő egyetemes közgyűlés azon határozatával, hogy ezen legújabb szabályrendeletét, már életbeléptetése előtt, elhibázottnak kellett kijelentenie. S ha még ez volna az egyetlen elhibázott, hasznavehetetlen szabályrendelet. Csakhogy a régebbieket már senki sem olvassa . . . Az iskolák állapotáról szóló kimerítő jelentés során kitűnt, hogy evang. középiskoláinkat átlag csak 44% evang. tanuló látogatja. Besztercebányán volt aránylag a legtöbb, 89.2%. Nyiregyházán a legkevesebb 15.5% evang. tanuló. Hogy ilyen helyeken, mint az utóbbi, hol a tanulók 84.5%-a máshitű, már alig lehet szó evang. felekezeti tanításról, az természetes. De akkor felmerül a kérdés, valjon érdemes-e még ezen intézeteket, az egyház oly nagymérvű megterhelése mellett, felekezeti jellegükben fentartani? . . . Kimondta az egyetemes közgyűlés, hogy levéltárosi állást rendszeresít s javaslattétel végett öttagu bizottságot köldött ki. — Az egyetemes egyház új háza a Szentkirályi utcában teljesen kiépült s felszerelésére a közgyűlés 15.000 koronát szavazott meg. Igen örvendetes, hogy a közgyűlés a nagytermet a pesti magyar gyülekezetnek istentisztelet tartására átengedte. Épen úgy átengedett a közgyűlés a Luthertársaságnak

kiadványai részére egy 800 K bérértékű pincét ingyen, a titkár részére pedig egy 700 K értékű lakást évi 200 K bér ellenében. Csak aztán ezentul tegyen is valamit a titkár a Luthertársaság érdekében. Mert ha ezen ujtással csak azt érnök el, hogy a Luthertársaság kiadványai ezentul a könyvnyomdász pincéje helyett, az egyházegyetem házának pincéjében penészednek, akkor kárba vesz ez a nagymérvű áldozat. — Végül még csak az Országos Evang. Tanáregyesület ügyéről kívánunk megemlékezni. Nevezett egyesület alapszabályokat dolgozott ki a maga részére s azokat megerősítés végett az egyetemes gyűlés elé terjesztette. Az egyetemes gyűlés azonban az alapszabályokat ajánlás nélkül, de azon kijelentéssel, hogy az egyesület megalakulása ellen nincs kifogása, a *belügyminiszterhez* tette át. — E lapok szerkesztője a misszióügy több lelkes barátjával *misszióegyesületté* tömörülve, nevezett egyesület alapszabálytervezetét még 1905. őszén ajánlott levélben beküldte az egyetemes felügyelőhöz, kérve hogy azt megerősítés végett terjessze a gyűlés elé. Mivel ez tavaly meg nem történt, a nyáron ajánlott levélben újból megismételtem a kérést, de sem választ nem kaptam, sem arról nem értesültem, hogy alapszabálytervezetünk az idei egyetemes gyűlés elé került volna. Az Országos Evang. Tanáregyesület alapszabályainak sorából már most világosan látjuk az utat, melyre misszióegyesületünknek lépnie kell: mi is a belügyminiszternél kérelmezzük majd alapszabályaink megerősítését. Így bizonyára előbb jutunk célhoz....

— **Az egyetemes lelkészi értekezlet**, ami egyébként minden inkább mint egyetemes, alig néhány lelkész részvételével, az egyetemes gyűlés alkalmával Budapesten ülésezett. Gyurácz püspök azon indítványa, hogy az értekezlet ezentul énekekkel kezdje meg tanácskozásait, Veres elnök ellenzése miatt el nem fogadtatt, holott legszebb lett volna, ha az indítvány elhangzása után az elnök rázendített volna a „Jövel szentlélek“-re. Schönviszner Kálmán szentgyörgyi lelkész az egyetemes lelkészi nyugdíjintézettről tartott felolvasást, mi felett utóbb élénk eszmecsere fejlődött ki. Ez volt az értekezlet lefolyása, Tristissima facies!

— **A dunántuli egyházkerület tanítóinak küldöttsége** tisztelgett Berzsenyi Jenő képviselő vezetésével Wekerle Sándor miniszterelnöknél, továbbá gr. Apponyi Albert kultusz- és Kossuth Ferenc kereskedelemügyi miniszternél. Az első kettőnél a felekezeti tanítók fizetésének javítását kérték s biztató ígéretet nyertek. A miniszterelnök kijelentette, „hogy a kormány meg fogja valósítani a tanítók jogos kérését és fizetésüket a korszellemnek megfelelően fogja kiegészíteni“, a kultuszminisztert pedig — saját kijelentése szerint — „csak néhány nap választja el attól az időtől, amikor a tettek terére lép.“ „Annyit — ugymond — mindenesetre fogok tenni, . . . hogy a fejlődő nemzeti jólét és az ezzel járó pénzügyi megerősödésnek gyümölcseit a tanítótság is élvezhesse.“ Csak örömmel töltheti el egyházunk minden egyes tagjának szívét az a tudat, hogy ez a kérdés végre kedvező megoldást nyer Mert valóban elképzelhetetlen, hogy képes egy intelligens tanítócsalád a mai életviszonyok között 800—1000 korona fizetés mellett megélni, mikor azok is, kik ennek kétszeresét sőt háromszorosát élvezhetik, sokszor a legnagyobb takarékoság mellett is, anyagi zavarokkal küzdenek. — Kossuth Ferenc kereskedelemügyi miniszternél azt

kérelmezték, hogy a felekezeti tanítók is vasuti kedvezményben és hivatalos levelezéseikben portómentességben részesüljenek. Erre Kossuth azt válaszolta, hogy azon kérésüket, hogy vasuti kedvezményben részesüljenek sajnálatára nem teljesítheti, hivatalos levelezéseiknek portómentességben való részesítését pedig törvény által jóváhagyott szabályrendelet tiltja.

— **Református papok értekezlete.** E napokban az ország református lelkészeinek egy része Budapesten értekezletet tartott, hogy megtegye a kezdeményező lépéseket a magyarországi református lelkészek egyesületének megalapítására. Ez az alakítandó egyesület hivatva volna a református egyházi és iskolai ügyeknek intenzívebb ápolására, továbbá oly intézkedések tételére, a melyek a lelkészek anyagi helyzetét a közszükség s a kor kívánalmai szerint biztosítanák. Az értekezlet egy tizenkétfogu végrehajtó bizottságot küldött ki az országos egyesület alapszabályainak kidolgozására s arra, hogy az alakulás előkészületeit minden irányban megtegye. Szép. — Csak azt nem értjük, hogy mit keressen néhány evangélikus lelkész azon a református értekezleten? Nekünk meg vannak a mi esperességi, kerületi s egyetemes lelkészi értekezleteink, melyek elég alkalmat nyújtanak a mi egyházi és iskolai ügyeinknek ápolására s ha szükséges, az anyagi helyzetünk javítását célzó mindennemű jogos és igazságos akcióra. Teljesítsük itt buzgón kötelességünket s ne fussunk mások kocsija után.

— **Gyürky Ödön dr. eltünése** ismét helyes világitásba helyezte a katolikus egyház egyes köreinek azon keresztény szempontból eléggé el nem ítélt eljárását, hogy politikai érdekből mindent, még az olyan profán dolgot is, minő például a gabonakereskedés, az egyház befolyása alá akar vonni. Ezen mozgalom szolgálatában áll a Katolikus Egyletek Szövetsége, melyben Gyürky Ödön dr. előkelő szerepet játszott. Gyürky azon jelszó alatt, hogy „a keresztény Magyarország keresztény gazdaságainak termése, keresztény kézen adassék el“, plebánosok közvetítésével összevásárolta a gazdák termését, anélkül hogy fizetett volna s egy szép napon körülbelül 200.000 korona adósság hátrahagyásával eltűnt. Reméljük, hogy ez az eset nemcsak azt a néhány kárvallott gazdát, hanem a katolikus egyház említett köreit is felvilágosította, hogy nem ez a helyes út a keresztény szociális eszmék megvalósítására.

— **Szemináriumi rektor és püskökjelölt.** Hogy a katolikus egyházban gyakran milyen intrikák előzik meg az egyes főpapi állások betöltését, mutatja az az eset, mely november 15-én a budapesti esküdtbírótság elé került. Várady Árpád dr. címzetes püspököt, volt kultuszminiszteri tanácsost, az illetékes tényezők pécsi püspöknek szánták. Azonban Sulyok István temesvári szemináriumi rektor titkos jelentést küldött Rómába, melyben olyan vádakkal illette Váradyt, melyekkel ugyancsak be lehet feketíteni egy papot, a többek között, hogy egy velencei zárándoklás alkalmával orgiákat rendezett. A csanád-egyházmegyei papság e jelentést valahogyan megneszelte és küldöttségileg járult Mery del Val pápai államtitkár elé, akit a vádak alaptalanságára figyelmeztettek. De a védelem későn érkezett s Várady mellőzve lett a pécsi püspöki szék betöltésénél. Biz ez is tanulságos egy eset.

— **A cölibátus (papnötlenség) átka.** A budapesti rendőrség e napokban letartóztatva Barabás István Jézus-rendi (vagyis jezsuita) papnövendéket, a ki ellen több iskolás fiu szülője tett feljelentést, súlyos bűnnel vádolva Barabást, ki a minap öngyilkossá lett 13 éves Fejes Istvánnal is ismeretségben állott. A vádlott beismerte, hogy barátkozott iskolás fiukkal, — mire a rendőrség átkísérte az ügyészséghez. Szánalomra méltó ember! De valjon ki a nagyobb bűnös? Barabás, ki egy tarthatatlan rendszer áldozata, vagy az a római főpap, aki ezen rendszer fentartásához oly görcsösen ragaszkodik? Majd elválík Isten ítélőszéke előtt.

— **Vizkereszt ünnepe** a küszöbön álló új évben épen vasárnapra esik. Mivel ezen ünnep, mint a pogányok karácsonya, evang. egyházunkban mindenfelé missziói ünnep gyanánt ünnepeltetik, kívánatos, hogy ezen nap minálunk is mind általánosabban missziói ünnepé legyen. Kivált a dunántúli kerületben már rég kimondott határozat, hogy vizkeresztkor valamennyi gyülekezetben missziói istentisztelet tartandó a Lipcsei Misszió részére szedendő offertóriummal. Mily szép lenne, ha 1907-től kezdve nem volna hazánkban ev. gyülekezet mely vizkeresztkor nem tartana missziói istentiszteletet s nem áldozna a hittérítés szent oltárán!

— **A soproni theologiai akadémia** egy újonnan szervezett rendszeres theologiai tanszekére Pröhle Károly lajtaufjalusi lelkész hívta meg magántanárul a dunántúli egyházkerület. Pröhle Károly positiv alapon álló theologusaink egyik legképzettebb képviselője, ki eddig közzétett jeles dolgozataival máris fényesen beigazolta alapos készülttségét, úgy hogy működése soproni akadémiánk jó hírét még emelni fogja.

— **Új esperességi belmissziói egyesület.** A kemenesaljai egyházmegye folyó évi közgyűlése Teke Dénes alsólendvai lelkész indítványára kimondotta az esperességi belmissziói egyesület megalakítását s kiküldött egy szűkebbkörű bizottságot az alapszabályok kidolgozása s a szervezés céljából. Csak előre a többi esperességben is. Akkor nemsokára meglesz a négy egyházkerületi s végül az egyetemes ág. h. evang. belmissziói egyesület is. Ez lebegjen mint végcél mindég szemünk előtt, ha nagyobb eredményt akarunk az Ur segítségével elérni.

— **A Protestáns Orsz. Árvae egyesület** fontos egyezséget kötött a közös hadügyminisztériummal. Az egyezség értelmében a cs. és kir. hirtenbergi (Alsó-Ausztria) katonatiszti árvák nevelőintézetének magyar honosságú, protestáns vallású, a katonai szolgálatra nem alkalmas növendékei ezután a budapesti protestáns orsz. árvaházban helyeztetnek el és neveltetnek. A napokban vette át a protestáns árvaház a hirtenbergi intézettől az első magyar fiut.

— **A balfi evang. nőegylet** november 4-én ünnepelte fenállásának második évfordulóját egy szerény összejevetel alakjában, amely alkalommal felolvastatott az egyletnek 2 évi zárszámadása s megalakult az egylet harmadszor is 90 taggal. Az összes bevételek 514 koronát s 65 f-t tettek ki. Ez összegből a toronyépítési alap gyarapítására 200 K, a gyámintézetnek 8 K, a pogány misszióra 11.80 K, a konfirmandusoknak 10 K, az iskolás gyermekeknek karácsonykor közel 20 K s az egyleti tagoknak ugyanakkor 10.80 korona értékű vallásos, építő irat s ajándék adatott, 60 K pedig egy egyleti könyvtár beszerzésére fordított. A

pénztármaradvány közel 200 korona. Tartott az egylet 14 estélyt, s eladott 300 koronát meghaladó összegért vallásos iratokat a pozsonyi diakonissza-intézet javára. Ez rövid néhány vonásban a balfi nőegylet 2 évi működésének története. Hogy mit jelentenek e számok, csak az tudja, aki ismeri e kis gvülekezet szomorú anyagi viszonyait s tudja, hogy tagjai 70—100%, egyházi adót fizetnek.

Külföld.

— **A Lipcsei Misszió** Lipcse városi ága október 21-én szokott módon ünnepelte meg évi közgyűlését. Az ünnepély gyermek missziói istentisztelettel kezdődött a Szent Péter-templomban, hol Handmann misszióesperes körülbelől 1600 gyermekhez intézett megható beszédet. Este 6-kor a Szent-Miklós-templomban ünnepi istentisztelet volt, melyen a szentbeszédet Jezs. 8. 10 alapján Schaaf potshauseni szuperintendens tartotta, mire dr. Hölscher lipcsei lelkész két missziói kandidatust Hartmann Károlyt és Hoyer Alfrédet küldött ki nemes hivatására, kik okt. 29-én mindjárt utra is keltek Keletindiába. Dr. Hölscher beszédében megemlékezett Segebrock és Ovir testvérekről, kik mint missziónk küldöttei, a keletafrikai Meru hegy tövében, épen 10 év előtt, 1896. okt. 20-án vértanú halált szenvedtek. Ma a vérükkel áztatott helytől alig $\frac{3}{4}$ óra távolságra fekszik Nkoaranga nevű missziói állomásunk, hol vasárnaponkint átlag 180 benszűjött látogatója a 3 hittérítő által tartott istentiszteletet, 6 iskolában 203 pogány gyermek részesül rendszeres oktatásban, a megkeresztelt pogánykeresztények száma pedig 11. — Lohmann lelkész, a missziói szeminárium theológiai tanára, keletindiai utjáról, hol missziónk a tanul hittérítés 200 éves jubileuma alkalmából rendezett ünnepélyeken képviselte, okt. 23-án hazaérkezett s okt. 29-én ismét átvette a tanítást. — A keletafrikai dzsagga misszió szolgálatában álló testvérek aug. 30-tól szept. 3-ig Mamba állomáson tartották 22-ik konferenciájukat. A konferencia a konfirmáció, a bibliafordítás, az egyházi adó, az anyakönyvezés stb. kérdésével foglalkozott. Augusztus közepe vagy vége a legalkalmasabb idő ezen konferenciák tartására mivel az akkor beköszöntő hűvösebb napokon könnyebben lehet a sivatagon áthatolni s a buján virágzó és fejlődő természet örömmel tölti el a tanácskozás helyére utazó testvérek szívét. — Missziónk kiadóhivatala újévtől kezdve két új lap kiadását tervezi és pedig „*Nachrichten aus der Heidenwelt*“ címen egy havonként megjelenő néplapot melynek előfizetési ára egész évre a postaköltségen felül csak 12 pfennig (körülbelől 15 fillér) lesz, „*Lydia*“, *Blätter aus der Leipziger Frauenmission* címen pedig egy nők részére szerkesztett lapot mely évenként 6 füzetben fog megjelenni, postai küldéssel 80 pfennig (96 fillér) évi előfizetési díj mellett. Kívánatos, hogy ezen bámulatosan olcsó lapok — különösen a németnyelvű gvülekezetekben — nálunk is tömeges előfizetőkre leljenek. A kiadóhivatal legujabban a „*Kleine Missionsglocke*“ című gyermeklap terjesztése érdekében is bocsátott ki felhívást, hogy ezen kedves kis ujság előfizetőinek száma újévkor az eddigi 110.000-ról lehetőleg 200.000-re emelkedjék.

— **A Gosznerféle misszió** legujabb évi jelentésében is szép sikerekről számol be, amelyet keletindiai munkamezején elért.

Első helyen áll a Kols nép között kifejtett misszió a maga alakulófélben levő nemzeti egyházzal, kórházaival s menedékhelyeivel (főleg bélpoklosok számára). De igen szépen halad a Gangesmenti és Asszambeli hittérítés is. 1904 végén e három területen 45 hittérítő, 1 nőhittérítő, 25 benszülött lelkész és 765 más benszülött férfi- és nőmunkatárs volt alkalmazva. A megkereszteltettek száma 64 145, azoké, akik megkereszteltetésüket kérték s arra előkészítettnek 18 000. 1904-ben 5202 kereszteleés történt. A tanulók száma 6000. — Kár, hogy e társulatnak is sok anyagi gondja van: 1904. évi bevétele 97,176 márkával volt kisebb, mint kiadása; ehhez járul még egy 34 000 márkányi túlkadás az előző évekről.

— Az evangélikus misszióiskolák számát megbizható számítás alapján jelenleg 24 557-re teszik. Ezen iskolákban 1,170,707 fiú- és leány növendéket tanítanak. Közülök 139 iskola úgynevezett „felsőbb iskola“, részben akadémiai ranggal s 130 217 diákkal, a többi 23 218 iskola pedig alsóbb és legalsóbb rendű népiskola. A csaknem kizárólag hittérítők által végzett bibliafordítások száma 1905-ben, ugyanazon forrás szerint, 482 volt. És pedig az egész Biblia 101 s az új testamentom további 127 nyelvre van lefordítva. Azonkívül a Szentírás egyes részeiről még 254 más nyelven vagy tájszóláson van fordítás.

— A berlini városi misszió advent I. vasárnapján különös jubileumot ünnepelt. Ekkor volt ugyanis 25 éve, hogy nevezett misszió dr. Stöcker volt udvari lelkész kezd-ményezésére megkezdte vasárnaponként az úgynevezett egyfilléres nyomtatott predikációk terjesztését. A városi misszió templomában tartott ünnepi istentisztelet és közgyűlés nagy látogatottságnak örvendett. Dr. Stöcker is megjelent, de nem beszélhetett, mivel az orvos betegsége miatt megtiltotta; így Braun lelkész, a városi misszió inspektora, terjesztette elő Stöcker jelentését. A filléres predikációk jubileuma alkalmából ezen predikációk olvasói között, kik többnyire szegény emberek s nagyrészt olyan betegek, kik a vasárnapi istentiszteletet nem látogathatják, filléres gyűjtést rendeztek a városi misszió javára, mi 96 300 fillért eredményezett, mely összeget Nicklas lelkész nyújtotta át az ünnepélyen. Az ünnepi istentiszteleten Riemschneider lelkész predikált, az ünnepi közgyűlésen pedig Braun lelkész rámutatott, hogy a predikációkiosztásnál is beteljesedett az Írás szava: „A kicsiny ezerre szaporodik és a kevés, erős nemzetségre“. (Jézus. 60. 22.) — 1881. advent I. vasárnapján osztották ki Berlinben az első 600 predikációt bérkocsisok, postatisztek, villanyos vasuti kalauzok, utcaseprők, rendőrök, tűzoltók, pincérek szóval olyan emberek között, kik a templomba hivatalos elfoglaltságuk miatt nem mehetnek. Hat évvel utóbb már 124 000 filléres predikációt osztottak szét hetenként. Az évek folyamán aztán szent konkurrencia támadt ezen a téren; az ország különböző részein, kivált a nagy városokban, új meg új hasonló vállalatok keletkeztek; de azért a berlini városi misszió még mindég 100 000 filléres predikációt oszt szét hetenként, melyek nagy áldást támasztanak. A záró szót Nicklas lelkész, a városi misszió iratterjesztő osztályának jelenlegi vezetője tartotta s imájába bevonta dr. Stöckert is a berlini városi misszió s azon belül a filléres predikációk megteremtőjét s atyját. Bár meghallgatná az Úr szolgálja könyörgését s visszaadná dr. Stöckernek egészségét

s bámulatos munkaeiejét, hogy még sokáig munkálkodhassék Berlinben, ezen modern Sodomában, Isten országa érdekében.

— **Franciaország.** Az egyház és állam szétválasztásáról alkotott törvény nem csak a katolikus egyházat sodorta nehéz és kényes helyzetbe, hanem az aránylag kicsiny francia protestáns egyházat is nagy megrázkódtatások elé állítja. Eddig ugyanis a protestáns egyház szükségleteit is a kincstár fedezte, a mi folyó évi december 11. vel megszűnik. A protestáns gyülekezetek természetesen ellentállás nélkül alávetették magukat a törvény rendelkezésének s mindent megtettek, hogy a szétvállás napja készületlenül ne találja őket. Hogy milyen terhet kell az eddig egyházi adózáshoz nem szokott híveknek magukra venniök, mutatja például a párisi két németnyelvű ágost. h. ev. gyülekezet, melynek körülbelül 30.000 frankot kell most híveire kivetni, ami annál nehezebb lesz, mivel az egyháztagok nagy többségét szegény munkások képezik. Félt, hogy az így bevezetett egyházi adózás megbénítja majd azt az eleven szabad adakozást, mely eddig oly nagy arányu bel- és külmisziói tevékenységre képesítette a maroknyi francia protestánsokat.

— **Ausztria.** Az osztrák áttérési mozgalom legújabbán ismét sokat nyert azáltal, hogy az első katolikus mágnás, gr. *Auersperg* Gida nyilvánosan áttért egyházunkba. Ezen nagynevű, tekintélyes főúr áttérését egy bécsi lapban nyílt levél alakjában indokolta, melyben a többek között így ír: „Meg vagyok győződve, hogy az „El Rómától!“ — mozgalom ausztriai német népünkre nem csak nemzetiségi és vallási, hanem általános művelődési szempontból is sürgős szükségét képez. Azért csak örömmel üdvözölhetem ezt a mozgalmat. — — — Ha áttérem másoknak is követendő példának szolgálna, annak nagyon örülnék különösen ha főuri társaim volnának.“ — Hogy milyen szükség van Ausztriában az áttérési mozgalomra épen *kulturális* szempontból, mutatja a következő eset. A grázi büntetőtörvényszék nov. 30-án Graszl Flórián unterfladnitzi lakost 14 napi szigorított börtönbüntetésre ítélte, mivel egy tulajdonát képező Mária képet széttépett. A képet egy cselédje adta neki, azzal a megjegyzéssel, hogy az minden baj ellen megvédi. E nyáron rémitő jégverés érte Unterfladnitz községet. A jó Graszl a Mária képhez fordult segítségért s mikor ez nem használt, fogta a képet és jól elverte. A törvényszék a vádlott eljárását a katolikus Mária kultusz megsértésének minősítette, az ügyész pedig még a büntetés súlyosbitásaért telebbezett. Rendszerint csak az analfabéta országokból, minők déli Itália vagy Spanyolország, hallani, hogy a szentképeket elverik, ha a hozzájok intézett imákat meg nem hallgatják. De ott sem cipelik a „szent együgyűséget“ a bíróság elé. Ezzel csak a modern osztrák jogállam dicsekedhetik. Bizony, bizony, ezen a szegény elbutított népen csak a Rómától való elszakadás segíthet!

— **Oroszország.** Az október 17-én engedélyezett lelkiösméreti szabadság úgy látszik a protestánsoknak is előnyére szolgál. Rigában október 31. én a városi színházban a Devrient-féle „Luther“-t adták elő. Eddig a cenzúra nem engedte az ilyen darabokat előadni.

I r o d a l o m. *)

Verlag der J. C. Hinrichs'schen Buchhandlung. Leipzig.

Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche. 16. és 17. kötet. Egy kötet ára kötvé 14 K 40 fillér.

A karácsony szép ünnepe közeledik, amikor a keresztény világban az emberek egymást ajándékokkal megörvendeztetik. Aki lelkésznek vagy theologusnak igazán értékes ajándékot akar adni, annak nem tudunk szebb és jobb dolgot ajánlani, mint jó könyvet és ezek közt első helyen a híres Herzog-féle prot. reálencyklopediát. Alulírott eddig időközönként ismertette az „Ev. Egyházi Szemle“ hasábjain ezen nagyszabású mű egyes ujonnan megjelent köteteit. Miután fentnevezett lap — sajnos — megszűnt, azt hiszem, hogy tán a „Misszió Lapok“ olvasói is szívesen veszik, ha most előttük számolok be egészen rövidesen az egyes kötetek tartamáról.

Igaz, hogy a napokban megjelent már a 18. kötet is. De mivel eddig még a 16. és 17. kötetet sem ismertettem, egyelőre ezeknek tartalmát fogom vázolni.

Véletlen dolog, hogy ezen két kötetben csak egy szorosán missziói vonatkozású cikkel találkozunk. A korábbi kötetek úgy a bel- mint a külmisszióval egy-egy általános összefoglaló, valamint az egyes missziói ágakat külön is tárgyaló egyes cikkekből foglalkoztak. A 16. kötetben missziói vonatkozású azon cikk, melyet Sehling erlangeni egyházjogász a róm. kath. *propagandáról* írt. Így nevezik azon bíborosi testületet, melynek kezében összpontosul a pápás pogánymisszió ügye. Római palotájában van azon intézet, hol a róm. kath. misszionáriusokat nevelik. Ezt is, valamint az egész római missziói tevékenységet is a propaganda névvel jelölik. Cikkünk főleg a propaganda azon tevékenységének vázolásával foglalkozik, mely az azelőtt katolikus, de jelenleg protestáns országokra, mint missziói területekre kiterjed és nem annyira a pápás pogánymisszióval.

Egyébként ezen két kötet is megmutatja a reálencyklopédia eddigi jellemét. Nagyon széles tért foglalnak el benne a *történelmi* és az *ó testamentomi* történelmi cikkek. Ez utóbbiak közt kiemeljük Orelli cikkeit a prófétákról, a bírákról, Sámuelről, Saulról vagy Kittel cikkeit a zsoltárokról, Salamonról. Mindezen cikkek valamint a többiek is, melyeket Köberle, Sotz, Strack és mások írtak a mai kor pozitív ó testamentomi tudományának álláspontján állanak, amely sokszor igen nagy engedményeket tesz a modern wellhauseni iránynak, de azokat a biblia kijelentésszerű jellegével össze igyekszik egyeztetni.

A történelmi tárgyú cikkek nagy számából különösen kiemeljük azokat, a melyek a legújabb időben élt és működött jeles egyházi férfiak és tudósok rövid életrajzát adják. Ilyenek pld. a Preger, Rábiger, Reuter, Riggenbach és főleg Ritschl-ról szóló cikkek. Ez utóbbiról, a nagybefolyású theol. iskola fejeéről fia, Ritschl O bonni tanár írt. Magyar emberről, Révész Imréről is van egy rövid cikk a 16. kötetben, melyet Balogh Ferenc írt.

*) Ezen rovatban csak a szerkesztőséghez beküldött könyveket ismertetek. Szerkesztő.

Emlitendők még a Rothe, Rudelbach, Schultz, Scheurl, Scheibel és Schleiermacher életéről és működéséről írt cikkek a 17. kötetben.

Ezen két kötetben van több rendszeres theologiai cikk is. Legtöbbjéből ritschliánusok írták. Herrmann írt a vallásról, Gottschick isten országáról, Kattenbusch a szentségekről. Annál öröndetesebb, hogy oly fontos cikk, mint az, mely a megigazulásról szól, a pozitív Ihmels tollából való, míg a teremtés és megtartás isteni művéről Zöckler írt.

Ezen két kötetben is van több igen tanulságos egyházstatisztikai cikk, úgy Poroszországról, Romániáról, Oroszországról és Skóciáról. A protestáns együletnek és a református szövetségnek is van szentelve egy-egy cikk.

Még különösen rá akarok mutatni a psalmodiákról szóló cikkekre. Ezek azon melódiák (hogy úgy monjuk), melyekre a zsolnárokat már régi idők óta énekelni szokták. Ezen zsolnáréneklést evangélikus egyházunkban is sok helyütt gyakorolják és szépsége még épületessége miatt megérdemelné, hogy a mi hazai ev. egyházunkban is felkaroljuk. Cikkünk megadja a legszükségesebb tájékoztatást. Aki behatóbban, esetleg gyakorlatilag is szeretne a dologgal foglalkozni, legjobban teszi, ha meghoztatja magának Löhe: Haus-Schul- und Kirchenbuch-jának 3. részét a kottákkal együtt (kapható pozsonyi diakonissaintézetünk könyvkereskedésében is) és azt tanulmányozza.

Encyklopédiánk egyéb cikkeinek ismertetését mellőzzük. Csak röviden ajánljuk ez alapvető művet mindenkinek, aki a theol. tudomány jelenkori állásáról tudomást szerezni és annak kérdéseiben elsörendü szakemberek utmutatása mellett tájékozódni kíván.

Lic. Dr. Daxer György.

*

Velence, Flórenc és Róma rövid művészettörténete. Utazási emlékek és művészettörténeti tanulmányok összefoglalása. Írta: Lic. dr. Daxer György ev. főgimn. tanár. Szerző, ki a békéscsabai evang. Rudolf főgimnázium vallástanára, jelenleg hazánk egyik legképzettebb protestáns theológusa. Persze, nem nagyszajú frázislovag, hanem szerényen meghuzódó s csak hivatásának és tanulmányainak élő tudós, amiért nincs is egyházunkban, hol e téren a törtétdök vezetnek, valami nagy neve; de annál többre becsülik tehetségét, szorgalmát a külföldön, hol munkái a leghíresebb pozitív irányú theológusok műveivel egy sorozatban szoktak megjelenni. Jelen 179 lapra terjedő műve úgy vallási, mint különösen művészettörténeti szempontból határozottan nyereség hazai irodalmunkra. Daxer olaszországi utazása alkalmából ugyanis művészettörténeti tanulmányokat tett s ezen tanulmányai eredményét összefoglalva adta ki jelen könyvben. Műve három fejezetre oszlik, melyekben Velence, Flórenc és Róma világraszóló műkincseit ismerteti saját szemlélete és tanulmányai alapján és pedig oly plasztikus leírással, hogy az olvasó mintegy maga előtt látja a képet, templomot vagy gyűjteményt, amiről éppen szó van. S aki azt hinné, hogy unalmas, száraz utleirással van dolga e könyvben, az nagyon is csalódik. Csupa élet, csupa tartalom ez az utleirás s emellett — valóságos művészettörténet díóhéjban. A műnek egyes részei, ahol például egy Leonardo da Vinci, Michelangelo Buonarroti, Raffaello di Giovanni Santival stb. foglalkozik, valóban elragadóak. Különös élnkséget és érdekességet ad a könyvnek az is, hogy tapasztalatait többször a hazai viszonyokkal is vonatkozásba hozza. Csak sajnálni lehet, hogy szerző művét „csak kevés számú példányban” adta ki. Ugy látszik, számolt azzal a szomorú körülménnyel, hogy nálunk igazán értékes, jó könyv alig talál vevőre és olvasóra. Bárha családneék s mielőbb II. kiadást kellene rendezni belőle. Aki ezt megrendelésével elősegíti, az nem a szerzőnek, hanem önmagának s oly szegény hazai művészettörténeti irodalmunknak tesz vele szolgálatot. A könyv ára csak 2 korona s az összeg beküldése mellett a szerzőnél rendelö meg.

*

Die Bergpredigt, ein Unterricht über die *wahre* und *falsche* Frömmigkeit . . . ausgelegt von Pfarrer *Hildebrand* in Esseg. Ezen cím alatt kiadandó legujabb művére hirdet előfizetést Hildebrand Keresztély eszéki lelkész, kitől „Megerősödött kereszténység“ címen lapunk 1—4. számában mi is közöltünk egy kitünő írásmagyarázati cikket. Szerző ezen legujabb művében azon nagyhangu „angolos kereszténység“ ellen száll sikra, mely újabb időben köztünk is mindjobban felburjánzik és methodisztikus-szektárius rajongással, a „*megtértek*“ és „*megnem tértek*“ közötti különbség erőszakos hangoztatásával stb. veszélyeztetni egyházunknak a hit által való megigazulásról szóló tanát. Hildebrand a sajtó alatt lévő művéről kiadott tételekben, az Úr hegyibeszéde alapján kimutatja ezen *nagyhangú* u. n. „élő keresztények“ eljárásának bibliaellenes voltát, kik a nagy nyilvánosság előtt bizonytságot tesznek, szabadon imádkoznak, aktív részt kívánnak a világ evangelizálás munkájában stb. stb. s emellett — elhanyagolják tulajdonképeni hivatásukat. Nagyon is időszerűt ezen mű megjelenése most, mikor köztünk is vannak elegenden, kik megvetve, vagy kicsinyelve azon igénytelennek látszó, de lényegében óriási nagy lelki munkát, mely gyülekezeteinkben feltűnés nélkül szép csendben folyik, szintén ezen önmagukat „megtérteknek“ hirdető farizeusoktól — kiknek hazánkban Budapesten van a melegágyuk — várják a keresztény élet felvillanyozását. — Szerző hűveire való tekintettel német nyelven adja ki művét, de igen kívánatos volna, ha az magyar nyelven is megjelenék. Égető szükség volna reá! A 170 lapra terjedő mű ára csak 2 korona.

*

Verlag von Fr. Bahn, Hofbuchhändler in Schwerin i. M.

Die Wahrheit des Christentums, ihr Gewicht und ihr Erwel. Vortrag, gehalten von P. Bard, Oberkirchenrat. Ára 72 fillér.

Die lutherische Kirche ein unersetzliches Kleinod. Von D. P. Bard. geh. Oberkirchenrat und Superintendent zu Schwerin. Ára 60 fillér.

Időről-időre megjelenik, apologetikája barátainak nagy örömére Bard mecklenburgi főegyháztanácsostól egy-egy füzet, mely mindég hatalmas bizonyágtétel a keresztény hit és az azon felépült lutheránus egyház igazsága mellett. Ezen két füzetben is ezt az álláspontot fejt ki és védi meg a szerző, és pedig oly világos gondolatmenettel s oly remek szép nyelvezettel, hogy olvasásuk mindenkinek igaz lelki élvezetet nyújt.

Warum sind wir Lutheraner? Vortrag von A. Brückner Kirchenrat zu Schioen. Ára 72 fillér.

Aki ezen fontos kérdésre még adós a felelettel, az siessen és szerezze be ezt az elevenen megírt, tartalmas és a kérdést minden oldalról behatóan megvilágító füzetet.

Ueber den fundamentalen Unterschied der Ritschl'schen und der kirchlichen Theologie mit besonderer Berücksichtigung der Ethik. Zwei Vorlesungen gehalten von Ernst Haack, Oberkirchenrat zu Schwerin i. M. Ára 1 K 08 f.

Ki nem hallott volna már arról a sok bajról és veszedelemről, melyet Ritschl tévtana okozott az egyházban. A jelen füzetben Haack kimutatja azt a fundamentális különbséget, mely a Ritschl-féle és az egyházi theologia között fenáll, úgy hogy elolvasása után könnyű az igazságot a tévelytől megkülönböztetni s az előbbit választani. Ítélete szerint a Ritschl-féle theológia lényegileg nem egyéb mint racionalizmus. Igen találó a második előadás befejező része, hol a szerző Ritschl és az egyház tanát rövid mondatokban egymással szembe állítja. *Itt mindegyik tétele egy egy érny nyil.* Mivel a Ritschl-féle theológiáról gyakran esik szó, ajánljuk e felvilágosító füzet beszerzését.

Die unvergängliche Bedeutung der Bibel. Vortrag gehalten von Dr. A. W. Hunzinger Kollaborator für innere Mission in Rostock. Ára 48 fillér.

Hunzinger újabb időben feltűnt „Brennende Fragen im Lichte der Ewigkeit“ című füzet sorozatával, mivel a modern embert ki akarja vezetni bizonyos ujkori kételyek labirintusából. Ezen füzetben a Szentírás soha el nem múltó jelentőségéről szól, ami annál korszerűbb, mivel napjainkban gyász-theologusok is vannak, kik a Biblia jelentőségének aláadásában keresnek dicsőséget.

Wittenberg oder Wales? Eine ernste Frage. Von *Max Glage* Pastor an der Sct. Anshar-Kapelle in Hamburg. Zweite Auflage. Ára 72 fillér.

Egyházunknak a hitelenség mellett újabb időkben még egy veszedelmes ellensége támadt, — a **modern rajongás**. Ezen lelki betegség kivált Angliában számos áldozatot kíván, de újabban a kontinensre is áthatolt s nálunk is kezd jelentkezni. A legújabb revival (újra-élesztés*) okozója egy Robert Evan nevű 26 éves ifju Walesben, ki példátlanul rövid idő alatt egyszerű bányászból világhírű »prófétává» lett. Ahol megjelenik, ott ezrével tódulnak hozzá az emberek. S a hatás? Sirnak, jajgatnak, kiabálnak, imádkoznak és énekelnek, tarka összevisszaságban s mindent azért, hogy a bűnösök »megtérjenek». Glage ezt a komédiát, sőt mondhatnók csalást, a maga helyes értékére szállítja le s szembe állítja vele a józan evangélikus vallásosságot és kegyességet, mely nem keres ilyen örületes extravaganciákban kielégítést, hanem ezen két tétel szerint igazodik: »Egyedül az Ige által» és »Egyedül a hit által» — »Aki egyházunk ezen két alapelveiből valamit elvesz, az tévelygő; és aki valamit hozzátesz, az rajongó». Ritkán olvastunk élvezetesebben megírt, tanulságosabb röpiratot s olyat, melyet elolvasás után nagyobb lelki megnyugvással s kielégítéssel tehetnénk le kezünkben, mint ezt. S ha köztünk is felmerülne a kérdés: Wittenberg vagy Wales? úgy nem lehet kétséges a felelet: **Wittenberg!!!**

*

Verlag der Ev.-luth. Mission, Leipzig, Karolinenstrasse 17.

Erinnerungen aus dem Leben eines Tamulenmissionars. Von Missionar A. *Gehring*. Diszkötésben 1 K 80 f.

Ismételten rámutattunk azon füzetekre, melyekben *Gehring* hittérítő leírta a különböző missziói állomásokon lefolyt keletindiai hittérítői működését. Most a Lipcsei Misszió kiadóhivatala ezt a számszerint 6 füzetet külön diszkötéses kötetben is kiadta, mit a szerző még előszóval is ellátott. Ezen új mezben a kötet előkelő helyet kívánhat minden könyvtárban. *Igen értelmes dolog volna, ha a Luther-társaság is így kötetekbe füzetné népies iratkáit. Akkor azokat is jobban be lehetne vezetni könyvtárainkba.*

Efter Bericht für die Frauenhilfsvereine der Ev. luth. Mission zu Leipzig, von Missionsdirektor D. v. *Schwarz*. Ára 36 fillér.

Lipcsei Misszióknak az előkelőbb hindu nők megtérítése érdekében körülbelül 10 év előtt külön női missziót létesített, melynek szolgálatába már 14 diakonissza és tanfőnök áll s kiknek eltartásáról női misszió-egyletek gondoskodnak. Tavaly aztán az afrikai missziómezőre is kiterjesztette a női misszió áldásos működését, hol most már szintén működik egy diakonissza a dzsaggák között. Ezen lelkes nővérek munkásságáról számol be *Schwarz* misszió-igazgató a jelen csinos kiállítású füzetben, melyet a mi előkelő nőink is érdeklődéssel olvasnának, ha a kezükbe jönne. S ez igen könnyen megtörténhet. Csak rendeljék meg a füzetet. Nem drága.

Siebenundachzigster Jahresbericht der Evang. Luth. Mission zu Leipzig. Ezt a 104 lapra terjedő kimerítő évi jelentést, mely kiterjeszkedik úgy az indiai mint a keletafrikai dzsagga és vakamba missziómezőkre s magában foglalja a misszió évi közgyűlésén elhangzott igazgatói jelentést s felavatási beszédet *ingyen és bérmentve* megkaphatja misszióknk minden pártoló barátja, aki eziránt levelező-lapon a kiadóhivatalhoz fordul — míg a készlet tart.

*

A »Missziói Lapok« által ajánlott könyvek, valamint összes könyvszükségletünk, a pozsonyi diakonissza-anyaház könyvraktáránál rendelendő meg.

Nyugtázás.

Október, november és december havában a következő adományokat vettük:

1. A Lipcsei Misszió részére: D—n K—ly B—d 7 K 30 f, egy franzfeldi egyháztag Bohus Károly lelkész, országgyűlési képviselő által 10 K, Ritter Sándor Igó 2 K, Nagyvázsöny offertórium 3 K, Scholtz Matild missziói perselyéből Ágfalva (női misszióra) 12 K

58 f, a soproni alsó egyházmegye gyűllekezetei Farkas Elemér esp. pénztáros utján 23 K 62 f (és pedig: Beled 2.—, Bük 2.—, Farád 4.72. Nagygeresd 6.26, Nemeskér 2.—, Szakony —, Szentandrás 2.10, Szilsárkány 3.—, Vadosfa 1.54) *összesen* 58 K 50 f. — **Főösszeg 826 K 56 f.**

2. **Barcs** részére: Hontbörzsöny gyűjtése Mayer Pál lelkész utján 8 K. — **Főösszeg 35 K 70 f.**

1906 folyamán a *Lipcsei Misszióra* 826 K 56 f, *Barcs* részére 35 K 70 f és *Zalaegerszeg* részére 3 K 64 f, *összesen* 865 K 90 f folyt be lapunknál, mely egész összeget rendeltetési helyére juttattuk.

Midőn a nemeslelkű adakozóknak hálás köszönetet mondunk, — lapunk perselyét az új évfolyamban is olvasóink áldozatkészségébe ajánljuk. **Szerkesztőség.**

Ü z e n e t e k.

Az összes előfizetők becses elnézését kérem az utolsó számok megkéséseért. Október havát tanulmányuton Németországon töltöttem, azért jelent meg az októberi szám csak november közepén, a novemberi pedig a decemberivel együtt az év végén. — Ezen számmal egyuttal befejezem folyóiratom IX-ik, „*Missziói Lapok*“ címen I. évfolyamát. Aki az év folyamán közölt cikkeket, avagy csak a jelen füzethez csatolt tartalomjegyzéket átnézi, nem tagadhatja, hogy oly tartalmas és értékes könyvet nyújtottam az olvasóközönségnek, mely hazai egyházunkban a bel- és külmissziói irodalom terén eddig nem találja párját. Ennek tulajdonítható, hogy az előfizetők lassan bá, de fokozatosan s az év végeig oly tekintélyes számra emelkedtek, hogy a lap fenállását, sőt fejlesztését biztosítva látom. A X. évfolyamot sokkal szebb kiállításban, finom papiroson, képekkel s az eddiginél is gazdagabb tartalommal akarom Isten segítségével megindítani. Mindjárt az 1. számban közölni kezdem *Fliedner* Tórnak a diakonissza-intézmény nagynevű megteremtőjének életrajzát, a Lőhe által teremtett neuendettelsai misszió új-guineai működési terének ismertetését, a saját németországi tanulmányutam leírását stb., mit aztán követni fog a bel- és külmissziói vonatkozású dolgozatok hosszú láncolata, mivel lelkes és munkás írói gárda szegődött a „*Missziói Lapok*“ zászlájához, melynek „*Gyakorlati Kereszténység!*“ a jelszava. Igen kérem azért lapom idei olvasóit, sziveskedjenek az előfizetést mielőbb megújítani s a lapnak barátaik, ismerőseik körében új előfizetőköt gyűjteni, hogy azt úgy a tartalmat mint a terjedelmet illetőleg, még fejleszthessem. Önmagunkon áll, hogy a „*Missziói Lapok*“-ban olyan bel- és külmissziói folyóiratunk legyen, mely megállja a helyét a külföld hasonló kiadványai mellett s melynek páriát hiába keressük a többi hazai egyháznál. Boldog új évet mindnyájunknak! — **Sch. G. Budapest.** Örömmel vettem az értesítést, hogy a bányai kerületben 1906-ban 134 K 58 f gyűlt be a Lipcsei Misszió részére. Adja Isten, hogy ezen évi összeg kerületében főpásztorsága alatt megfizereződjék! — **S. K. Sárszentlőrinc.** Köszönöm az ilyen helyről kiválóan értékes elismerést. Nagy örömmel vennék s közölnék egy-egy szép költeményt egyházunk költő-papjától. Nagy szükségünk volna ihletett missziói énekekre. — **W. L. Ujbanovce.** A Bodelschwingről ígért cikket mielőbb kérem. — **H. Ö. Ujvásár.** Én is azt hiszem, hogy munkánk, ha a jelenben nem is, a jövőben meghozza gyümölcsét s ha a magyar lelkesedésnek ma sok is még a füstje s kevés a keresztény szeretet által táplált melege, úgy veszem észre, mintha a füst fogyó, a melegével éltető láng pedig emelkedőfélben volna. Egyre szaporodik azok száma, kik *munkálkodni* készek Isten országáért s ha az *áldozatkészséget* is fel tudjuk ébreszteni sirjából, úgy nekünk is lesznek idővel viruló belmissziói intézeteink. — **W. J. Gümörhosszúszó.** Üdvözlöm, mint a X. évfolyam első előfizetőjét. A pontos és gyors előfizetés egy lap kiadásánál a fődolog. Példáját, követés végett, többi kedves előfizetőim szives figyelmébe ajánlom.